

Un tema oblidat: les relacions interdialectals del català

Raquel Casesnoves (Barcelona)
Josep Àngel Mas (Gandia)

■ 1 Introducció

La recerca¹ que presentem en aquest article pretén contribuir al coneixement d'un ítem poc analitzat: les actituds interdialectals dels parlants de les principals varietats diatòpiques del català, demogràficament i sociolingüísticament parlant. Perquè encara que es pot ben afirmar que alguns estudis sobre actituds lingüístiques que s'han desenvolupat al nostre àmbit són referència internacional, no és menys cert que la recerca s'ha centrat més en la comparativa entre català i castellà, ateses les urgències del conflicte lingüístic, i menys en les relacions interdialectals.

A més, l'escassetat d'estudis sobre actituds interdialectals es torna inexistència si ens referim a les que mantenen els parlants de l'anomenada varietat central respecte de les altres. Hi ha algun estudi de la manera amb què els mallorquins perceben la varietat pròpia i l'estàndard de Catalunya, n'hi ha més sobre la manera en què ho fem els valencians, però no n'hi ha cap que analitzi la visió dels barcelonins sobre cap altra varietat del català. El nostre estudi es proposa de pal·liar aquest dèficit, partint de la idea que l'anàlisi de les relacions interdialectals, en tots els sentits, és essencial per tal de conèixer el grau de cohesió de la comunitat lingüística catalana.

És cert, però, que una mirada panoràmica a la recerca internacional sobre actituds lingüístiques ens mostra unes tendències que es corresponen al que acabem de descriure en el cas del català. Tant pel que fa al predomini inicial dels estudis sobre les actituds referides a llengües en situacions de bilingüisme social, a partir de les nocions de diglòssia i conflicte lingüístic, com per l'anàlisi preferent de les actituds de parlants de varietats

1 Aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte *La previsión del futuro de las comunidades bilingües en contextos multilingües: el caso catalán aquende y allende nuestras fronteras*, finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat (Ref. 2010-16066).

constitutives i la poca atenció en les actituds dels parlants de les constituents cap a la resta.

Pel que fa al primer aspecte, la recerca s'inicia amb el treball pioner de Lambert *et al.* (1960) i continua ben activa en els nostres dies, de manera que ja es constaten algunes tendències que es poden considerar generals. Per començar, sabem que les actituds, encara que presenten resistència al canvi, no són immutables, sinó que cal relacionar-les amb els factors macrosocials. Són, alhora, una predisposició per a l'acció social i un resultat d'aquesta (Baker, 1992) o, en paraules de Woolard (1998), constitueixen un filtre interpretatiu entre els factors macrosocials i el comportament. Per descomptat, això implica partir d'una noció de l'actitud lingüística com un tipus d'actitud social que es refereix no sols a les varietats lingüístiques (llengües, dialectes, registres) sinó també als seus parlants.

El cas dels parlants del francès quebequés, probablement el més estudiat, il·lustra aquesta relació entre el nivell psicosocial de l'actitud i les normes generals d'actuació social. Així, en la dècada dels seixanta Lambert va descriure una situació que avui denominariem de *dominació simbòlica* en el sentit del sociòleg Bourdieu (1985) en què l'anglès era considerada la llengua de poder i de prestigi i el francès quebequés, com a llengua dominada, era menyspreada més pels propis francòfons que no pels anglòfons. A més, el francès europeu era considerat el model de llengua correcta i per això els parlants de francès quebequés valoraven sempre millor aquesta varietat que no la pròpia endovarietat. Però uns anys més tard, es detecta un punt en què les diferències no són significatives entre el francès europeu i el quebequés: el de les actituds respecte de la identificació, afectiva si es vol, amb l'endogrup (Genesse i Holobow, 1989). Aquesta dimensió actitudinal ha passat a agrupar-se sota el nom de "solidaritat" i a hores d'ara, solidaritat i estatus o prestigi són les dimensions avaluatives universalment considerades més importants (Kircher, 2009: 59).

Entremig, el 1977 s'havia publicat la *Charte de la Langue Française*, que va fixar el francès com a única llengua oficial de la regió. Tot i que els canvis actitudinals van tardar uns quants anys a poder ser observats, la recerca posterior aplicada a altres llengües en contacte demostraria tant la influència de la política lingüística en les actituds, com la tendència a canviar primer les relacionades amb la solidaritat que les que tenen a veure amb el prestigi (Ryan, Giles i Sebastian, 1982; Byers-Heinlein, 2002).

Quant a la segona qüestió, la de l'estudi de les actituds interdialectals que se centra en les dels parlants d'unes varietats i *oblida* les d'altres, ja hem avançat alguna característica general: la recerca se sol ocupar de les actituds

dels parlants de varietats consecutives. Així, per exemple, s'han exposat tots els matisos de les actituds dels quebequesos cap a la varietat pròpia i el francès europeu (Bourhis i Lopicq, 1993; St-Laurent, 2008), però no les respectives dels francesos. El mateix passa amb els angloparlants de diversa procedència respecte de l'anglès estàndard (Bourhis i Giles, 1976; Trudgill, 1999). La distinció entre varietats constitutives i consecutives, neutra i objectiva, no és el factor determinant.

Cal introduir-hi la idea de poder, de dominació, per establir un paral·lisme entre les recerques interlingüístiques i les interdialectals: en ambdós casos s'estudien de manera preferent les actituds dels parlants de les varietats no dominants. Això no vol dir que l'interés provinga sempre de la defensa de les varietats (llengües, dialectes) que es troben en la posició més feble, tot i que siga així sovint, especialment si parlem de la relació entre llengües diferents, gràcies a la dimensió prospectiva de la sociolingüística. En el cas de les varietats d'una mateixa llengua, la motivació de la recerca sol ser més aviat la prevenció de les actituds secessionistes, explícites en algunes d'aquestes varietats no dominants, però no en les dominants.

Això explicaria, en part, la focalització dels estudis interdialectals en els parlants d'unes varietats i el poc interès pels de les altres, les més ben *situades*. En qualsevol cas, el marc de l'estudi de les llengües pluricèntriques resulta adequat per a aquesta anàlisi. Tant des dels inicis d'aquest tipus d'estudis a finals del segle passat (Clyne, 1992), com en la nova embranzida actual (Muhr, 2012), la qüestió de les actituds ha estat central en la descripció de les relacions entre varietats més o menys estandarditzades d'una mateixa llengua. Hi dedicarem el tercer epígraf, després de la revisió de la recerca actitudinal referida al català que farem en el segon. Avancem, però, que no són encara tan freqüents els estudis de camp sobre actituds en aquest marc del pluricentrisme, sinó que hi trobem més sovint comentaris de tipus més general, teòrics —que poden servir de base per a formular hipòtesis en treballs de recerca com el nostre.

El punt quart de l'article es dedica a la descripció de la metodologia i la tècnica que hem fet servir, el *matched-guise*. Aquesta tècnica recordem que consisteix bàsicament a enregistrar locutors que llegeixen el mateix text en dues o més formes diferents (llengües, dialectes, registres...) per fer-los escoltar després als informants que actuen com a 'jutges': han de mesurar en quin grau s'hi atribueixen als locutors determinats trets de personalitat (intel·ligència, fiabilitat, etc.) sense saber, però, que hi ha locucions d'un mateix locutor. Així, si després, en analitzar les dades, comprovem que han avaluat de manera diferent locutors que en realitat eren el mateix, les dife-

rències s'hauran d'interpretar com a actituds diferents cap a les varietats lingüístiques usades i els parlants que les fan servir.

Aquesta tècnica, que segueix l'anomenada *orientació mentalista*, d'acord amb la qual les actituds no són observables directament, és la preferida en les recerques sobre actituds. Les *veus disfressades*, com s'ha anomenat en català, defugen també el problema de la imatge social de les entrevistades i altres mètodes de recerca directa, segons el qual les actituds fetes explícites no sempre coincideixen amb les inconscients, sinó que poden respondre més a la imatge que l'entrevistat vulga donar. D'altra banda, tindrem en compte les crítiques que s'han fet a la tècnica en el disseny de la nostra recerca, com veurem al punt quart esmentat adés. El treball es tancarà amb un apartat de síntesi dels resultats i conclusions generals.

■ 2 Els estudis sobre actituds lingüístiques en l'àrea catalanoparlant

Els estudis pioners sobre actituds en la nostra àrea lingüística, com els d'altres camps de la sociolingüística *latu senso*, són citats profusament en la bibliografia internacional. Ens referim als treballs de Woolard (1984, 1989) i Woolard i Gahng (1990), que van ser dels primers a mostrar uns resultats clarament allunyats del concepte, diguem-ne tradicional, de dominació en una situació de contacte de llengües i a posar en relleu l'excepteionalitat del català entre les llengües minoritzades. Mitjançant la tècnica del *matched-guise*, van mostrar com el català encetava la política de normalització amb una base actitudinal ben positiva: tant en la dimensió de prestigi com en la de solidaritat, els joves de Barcelona que hi van participar van avaluar més positivament els parlants de català que no de castellà.

Quasi coetani del primer (l'experiment de Woolard es va realitzar el 1980) és el treball de Ros (1982). Aquest, com els de Blas (1995) i Gómez Molina (1998) se centren en la comparació entre el català i el castellà a València i tenen també en comú la voluntat de descriure i preveure el comportament lingüístic a través de les actituds, el primer tot just promulgada la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià i els altres quan se'n podien avaluar els efectes. Tots aquests estudis utilitzaren també la tècnica del *matched-guise*, encara que sense descriure lingüísticament les varietats de valencià estàndard, castellà estàndard i castellà no estàndard analitzades. Els resultats mostren com amb els anys el castellà va deixant de ser la llengua de prestigi per excel·lència.

El treball de Boix (1993) té com a objectiu l'anàlisi actitudinal d'un comportament concret que, des de la posada en marxa de polítiques lin-

güístiques favorables al català, podia haver canviat en alguna mesura: la convergència lingüística amb l'interlocutor, tant cap al català com cap al castellà. A través la tècnica dels diàlegs segmentats, Boix mostra una major adhesió identitària dels catalanoparlants que mantenen la seua llengua, mentre que els castellanoparlants no convergents sembla que ho fan més a causa d'una inseguretat lingüística respecte de la seua competència en català.

El treball de Newman, Trenchs-Parera i Ng (2008), centrat a Catalunya, confirma un cert valor del bilingüisme com a tret de solidaritat. Això, junt a l'acceptació de l'ús informal de les llengües dels immigrants, s'atribueix a una mena de "linguistic cosmopolitanism", segons el qual els parlants estan ben disposats a travessar les fronteres etnolingüístiques si la situació ho requereix i es mostren predisposats també a la convergència lingüística en qualsevol llengua, si tenen la competència necessària. En aquest sentit, el bilingüisme actiu és percebut com una eina per a l'harmonia social, més enllà de l'adhesió a una hipotètica i única *llengua pròpia*. I això independentment de si la llengua d'origen és el català o el castellà, fins al punt que els autors es pregunten si no ens trobem davant del sorgiment d'una mena d'identitat lingüística bilingüe.

Cal esperar pràcticament al canvi de segle per trobar els primers estudis d'actituds interdialectals entre parlants de diferents varietats del català. Villaverde (1998) analitza les actituds cap a les varietats d'estàndard mallorquí i central del català i cap a l'estàndard castellà d'alumnes de cursos per a adults de Mallorca. Els resultats no presenten diferències significatives entre les valoracions de les varietats del català quan es comparen entre elles, però sí una preferència per la varietat central a l'hora de contrastar-la amb el castellà. L'autor assenyala un contrast entre les actituds que deriven del seu test i els discursos sobre l'estàndard central o català, que amaga una actitud positiva "que contradia certs prejudicis expressats obertament pels illencs sobre els catalans del Principat" (Villaverde, 1998: 63).

De la seua banda, Casesnoves i Sankoff (2004), que apliquen la tècnica del *matched-guise* a l'anàlisi de les actituds cap al valencià, el català central i el castellà per part de joves valencians troben, a banda que el castellà continua sent la llengua de prestigi (a diferència del que mostraven altres estudis, vegeu més amunt) i que el conflicte normatiu amb el català provoca una actitud de rebuig cap aquesta varietat, una gran ventall d'actituds segons aspectes identitàris, polítics i territorials.

Uns anys més tard, Casesnoves (2010) fa una rèplica de l'estudi per tal de comprovar els efectes dels canvis demogràfics i polítics. Demostra la dificultat del valencià per a guanyar estatus, encara que el castellà en perd.

Un canvi considerable és la davallada en valors de solidaritat del valencià, que fa concloure a l'autora que hi ha un declivi, tot i que no una pèrdua absoluta, del valor simbòlic de la llengua històrica. Un altre és que les actituds van fent-se més homogènies, menys dispars i menys polaritzades, sobretot en relació amb les valoracions cap al català central.

■ 3 El pluricentrisme de la llengua catalana

Com hem avançat a la introducció, el marc teòric de les llengües pluricèntriques resulta idoni per tal d'explicar la focalització de la recerca en actituds interdialectals en els parlants de varietats no dominants. De bon començament, es pot dir que la proposta de substituir el terme *llengua policèntrica* pel de *llengua pluricèntrica* sorgeix de la necessitat d'afegir la relació de dominació, o preponderància si es vol, d'una varietat sobre les altres a la mera descripció quantitativa del policentrisme, que es limita poc més que a constatar que hi ha més d'un centre que proposa normativa per a una llengua o alguna de les seues varietats. En paraules de Michael Clyne (1992), l'autor de referència en aquest camp, dins la recopilació d'estudis que se'n considera *fundacional*: “the question of ‘pluricentricity’ concerns the relationship between language and identity on the one hand, and language and power on the other” (ibíd.: 455).

Cal subratllar que en un primer moment la recerca es va centrar en llengües *grans*, parlades en més d'un estat, com ara l'anglès, l'alemany, el francès o l'espanyol, llengües totes amb centres de decisió i de poder estatals reconeguts internacionalment. No obstant això, abans d'entrar a veure l'aplicació al cas del català, que haurà d'incloure necessàriament una altra dimensió de dominació en relació al castellà, és convenient revisar algunes aportacions generals, que aprofundeixen en els factors de poder i d'identitat assenyalats adés.

Quant al poder, en el sentit més ampli, les varietats d'una llengua considerada pluricèntrica se solen classificar en *varietats dominants* i *varietats no dominants* a partir dels criteris següents, d'acord amb Rudolf Muhr, un dels autors de referència d'aquest camp en l'actualitat (2012: 36–38):

- 1) El grau de centralització, que té a veure amb la demografia i amb “*the amount of effort*² a nation puts into the codification and spread of its variety”.

2 El subratllat és nostre. En una aplicació a la llengua catalana, és evident que Catalunya ha posat una *quantitat d'esforç* considerablement més gran que la resta de territoris per a l'estandardització del corpus i en l'expansió d'aquest.

- 2) L'acceptació del plurilingüisme, en el sentit que els parlants de dialectes constitutius, és a dir, els ciutadans dels països d'origen de les llengües, solen tindre dificultats per acceptar que la *seua* llengua també *pertany* a altres països. D'altra banda, les elits culturals d'aquests altres països —de dialectes consecutius— solen rebutjar la codificació de la seua pròpia varietat, amb arguments *científics* de salvaguarda de la unitat de la llengua per damunt de tot, des d'una posició d'avantatge cultural respecte de la resta de la població que “heavily profit from their knowledge of transnational norms”.
- 3) L'impacte de les normes d'una varietat en el conjunt de la llengua —de la normativa—, que permet parlar de *full-centres*, *half-centres* and *rudimentary centres* (Ammon, 1989: 89–91). Els primers, els centres pròpiament dits, pertanyen a varietats usades per un percentatge alt de parlants i influeixen en les normes comunes de la llengua; els *mitjos centres* només fan algunes adaptacions de les normes generals i no influeixen en la normativa general, mentre que els centres rudimentaris, de varietats amb poca població, no creen norma sinó que es limiten a divulgar-la.
- 4) La *quantitat* de codificació assolida: si hi ha diccionaris específics o de pronúncia de la varietat, etc. En molts casos, les varietats més *febles* només disposen de vocabularis amb el lèxic més distintiu.
- 5) L'ús de materials endonormatius i exonormatius, de manera que com menor siga l'ús de materials produïts a partir d'altres varietats i per a aquestes, més *dominant* és la varietat en qüestió.
- 6) La situació general de la varietat lingüística en el seu context, tenint en compte la seua posició social general: si és llengua única, llengua dominant, llengua minoritzada, en procés d'estandardització, etc.

D'aquesta manera, el *poder* s'entén d'una manera àmplia, com la situació més afavorida per la totalitat o la majoria d'aquests criteris, que és la que gaudeixen les varietats dominants. El fet que els estudis dins el marc del pluricentrisme s'hagen centrat ben prompte en l'anàlisi dels factors que frenen l'estandardització de les varietats no dominants, en subratlla una perspectiva, diguem-ne, crítica.

Quant al factor de la identitat, d'altra banda, aquest té més a veure amb l'existència mateixa del pluricentrisme: “the concept of ‘dominant’ and ‘non dominant’ varieties is dependant on the *acceptance of pluricentricity* within a variety of a pluricentric language and on the will of the minor varieties to keep their linguistic identity” (Muhr, 2012: 35). És a dir: cal que una part important dels parlants d'una varietat no dominant tinga la voluntat de mantindre'n els trets distintius per tal de poder parlar de pluricentrisme.

Però l'acceptació del caràcter pluricèntric d'una llengua no sol ser general, sinó conflictiva, de manera que un tret característic dels parlants de la varietat dominant –i de les elits de la no dominant, com hem apuntat adés– és la resistència a acceptar-lo. Amb això entrem de ple en el terreny de les actituds lingüístiques. Les següents marquen un contrast entre les varietats dominants i les no dominants (*op. cit.*: 28–29 i 40–41):

- 1) Els parlants de les varietats dominants es veuen i són vistos com els custodis de la norma, mentre que les normes de les altres varietats es consideren desviades, massa flexibles, no estàndard, exòtiques, arcaïques.
- 2) Només s'atorga funció identitària a la varietat dominant, mentre que aquesta funció s'ignora o s'obvia pel que fa a les no dominants (els parlants de les quals són sovint difícilment acceptats com a membres d'una altra nació).
- 3) Els canvis i les innovacions en les varietats dominants són vistos com a evolució lingüística, mentre que el desenvolupament de les no dominants es veu com un perill per a la unitat de la llengua.
- 4) Només les varietats no dominants es consideren *dialectals*.
- 5) Les elits culturals –incloent-hi les que tenen una varietat no dominant com a vernacle– prioritzen les formes pròpies de la varietat dominant.

A hores d'ara, és difícil encara trobar l'adjectiu *pluricèntrica* aplicat a la codificació i l'estandardització del català, tot i la relativa facilitat amb què sembla que s'hi podria aplicar la major part de criteris esmentats més amunt. A banda d'algun ús merament com a sinònim de *policèntric*, i fins i tot d'algun altre una mica superficial, diríem que només se n'ha parlat en sentit propi i amb un cert deteniment en els treballs de Martines i Montoya (2011), Riutort (2011) i Mas (2012). Els tres coincideixen a considerar el català una llengua pluricèntrica, i a descriure la varietat oriental-central com la dominant, després d'aplicar-hi d'una manera més o menys explícita els criteris definitoris.

El caràcter pluricèntric del català té unes arrels històriques molt anteriors a la codificació pròpiament dita de la llengua (pensem en Ramon Llull o en la *valenciana prosa*, per exemple), però el fet determinant per a afirmar-lo sense embuts és l'existència actual de dos centres amb l'encàrrec oficial de treballar en aquesta codificació, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). El fet que l'IEC siga anterior –vora un segle– i estiga pensat per al conjunt de la llengua mentre que l'AVL només es dedica a l'àmbit valencià, respon també a una característica típica del pluricentrisme com és la *asimetria*: el centre més antic es troba

situat en el territori de la varietat dominant, que pugna per ser el *veritable* model de llengua (Clyne, 1992).

La dificultat d'acceptar el caràcter pluricèntric de la norma és també un tret definidor d'aquestes llengües, com s'ha vist, i afecta la nostra d'una manera notable. De fet, fins a l'actualitat no hi ha cap text de les institucions esmentades que reconega no ja el treball, sinó la mera existència de l'altra. La *resistència* per part de l'IEC era previsible d'acord amb el marc general de les llengües pluricèntriques, com hem vist. També concorda amb la idea de construir un únic cos normatiu, tenint en compte, això sí, els *dialectes* més importants (composicionalitat) i acceptant-ne les variants (polimorfisme) per a un ús restringit en l'àmbit propi. A hores d'ara, però, sobta la distància entre aquell intent de centralisme barceloní i la realitat pluricèntrica:³

Des d'una perspectiva purament diatòpica, per tant, el català ja no es pot veure en clau de centre i perifèria com es veia ara fa vint anys, sinó que s'ha de veure com es veu per exemple l'alemany, això és, com una llengua amb diversos centres irradiadors d'estàndard: el català és una llengua pluricèntrica. (Riutort, 2011: 57)

Aquest contrast entre la realitat constatable i el discurs oficial, que continua obviant fins i tot el policentrisme,⁴ no sols té unes arrels marcadament ideològiques i actitudinals, sinó que també té conseqüències d'aquest tipus. En l'àmbit de la recerca, produeix un interès quasi exclusiu per les actituds dels parlants de varietats no dominants, generalment per tal de *prevenir* que la reivindicació de la varietat pròpia pugui desembocar en secessionisme lingüístic. Deixant de banda que aquest temor sembla sovint exagerat (no és inversemblant un idioma austríac diferenciat de l'alemany?), considerem que és important completar la recerca amb l'estudi de les actituds dels parlants de les varietats dominants.

Perquè també des de la perspectiva de la unitat de la llengua, el coneixement de les actituds dels parlants de totes les varietats és essencial: les forces centrífugues que empenyen cap a la disgregació no ho fan només

3 L'evidència del caràcter pluricèntric de la llengua catalana és tan gran que, tot i que els estudis citats són recents, el català ja s'ha afegit al catàleg de llengües pluricèntriques en la convocatòria del tercer congrés internacional d'estudi d'aquestes llengües: <http://www.surrey.ac.uk/englishandlanguages/news_and_events/events/2014/pluricentric_languages_worldwide_and_pluricentric_theory.htm>.

4 Cal dir que darrerament s'estan fent sentir algunes *veus autoritzades* que demanen explícitament la coordinació entre les institucions codificadores en la gestió del polimorfisme (per exemple, Argenter, 2009 o Sistac, 2010).

des de la vora del cercle, sinó també des del centre. La desafecció ha de ser mútua perquè arriben a crear-se *noves llengües* a partir de codificacions diferenciades; de fet, el cas prototípic del serbocroat s'esdevé després d'una guerra. En un sentit invers, si les reivindicacions de representativitat i preservació de les varietats no dominants són ateses satisfactòriament, l'alternativa de la secessió lingüística pot ser superada per la de la gestió autònoma dins el marc comú de la llengua i la norma bàsica (Muhr, 2008).

En el nostre cas, partim de la hipòtesi general que les valoracions de l'exovarietat seran millors per part dels parlants de les varietats no dominants, valencià i balear, quant a prestigi si més no. Per començar, perquè aquests coneixen més la varietat estàndard catalana que no a l'inrevés, en el sentit que és més probable que un barceloní pugui pensar que és incorrecte l'ús del possessiu *meua* o la pronúncia d'una neutra tònica que el fet que un valencià considere *meva* fora de la norma. A més, aquest desconeixement de les variants normatives pròpies d'altres varietats per part dels parlants de la varietat dominant s'hauria d'entendre dins del marc general d'una *estandardització difusa* de la llengua en conjunt.

El terme *difús* aplicat a l'estàndard serveix per posar de manifest que els límits que separen el que s'hi ha d'incloure i el que no són molt més imprecisos en els usos socials que en la norma fixada. Hi té a veure, òbviament, un nivell de competència lingüística inferior al que tenen els grups socials d'altres llengües de l'entorn no minoritzades que normalment fan ús de l'estàndard. El conflicte lingüístic amb el castellà, que continua senyorejant la major part dels àmbits d'ús formal, pot ser determinant en aquest punt. Però no explica del tot, per si sol, la tolerància social potser excessiva amb l'ús de formes no normatives en situacions formals. En paraules de Riutort (2011: 60–61) no hi ha “cap mena de control social sobre aquesta norma estàndard que obligui el parlant a cenyir-s'hi d'una manera estricta en totes aquelles situacions que requereixin el seu ús, tal i com es fa a les altres llengües del nostre entorn”.

Riutort destaca aquest caràcter difús en contrastar el capteniment de les nostres *élits* socials i culturals amb les d'una llengua com l'alemany, en la qual diu que un comportament com el descrit suposaria el “suïcidi social” de qui el practicara. La comparació amb aquesta llengua té l'avantatge que ambdós, català i alemany, comparteixen el tret del pluricentrisme, però mentre que el nostre seria un estàndard pluricèntric difús, el de l'alemany és un estàndard pluricèntric fixat o *respectat* pels seus parlants. S'hi podria aduir el conflicte lingüístic en què viu immers secularment el català com a causa d'aquesta distinció, però la comparació entre llengües amb un estàn-

dard de límits i usos més imprecisos (*diffuse*) i un altre de fixat (*focused*) es troba en termes molt similars en l'article de Jahr i Janicki (1995) que compara l'estandardització del noruec i del polonés, llengües estatals ambdues.

Sens dubte, es tracta d'una qüestió actitudinal (amb forts components socials, com és habitual) digna d'estudi. Mancats d'aquest tipus de recerca a hores d'ara, assumim el caràcter difús de l'estàndard com la suma de la manca de competència general de la població, especialment la no escolaritzada en català, i una mena de permissivitat social cap a l'ús de variants i varietats no estàndard en situacions que l'haurien de requerir.

D'altra banda, cal suposar que una població com la que analitzem, amb un cert nivell cultural –tot i que alguns entrevistats poden cursar primer curs a la facultat– reflectirà en alguna mesura aquell comportament atribuït a les elits de prioritzar les formes de la varietat dominant. Pel que fa als barcelonins, la segona actitud típica de les llengües pluricèntriques i asimètriques ressenyada més amunt, els farà considerar que el seu és el *veritable estàndard*, la qual cosa, sumada al desconeixement de les altres varietats, els hauria de portar a una consideració notablement més baixa de les exovarietats que de la pròpia.

Des del cantó dels valencians i els residents a les Illes Balears, sembla plausible pensar que hi haurà fortes diferències entre els qui se senten més identificats nacionalment, o culturalment si més no, amb Catalunya i els qui hi volen marcar la màxima distància i prioritzen una identitat nacional espanyola. En el cas dels valencians, menys per als mallorquins, la superposició de l'eix ideològic de la identitat social i el d'esquerra-dreta (Mas, 2008: 87) fa esperar uns índexs més favorables a la varietat dominant i els parlants catalans com més a l'esquerra de l'eix ideològic s'autoidentifiquen.

■ 4 Consideracions metodològiques

L'instrument de l'anàlisi interdialectal està compost d'un test de reaccions subjectives que forma part de la tècnica del *matched-guise* i que vam adaptar a les nostres necessitats. Amb això volem dir que, a causa de les diferències fonètiques entre les varietats del català estàndard, vam optar per enregistrar diferents locutors, deixant de costat l'altra opció que hauria implicat recórrer a un actor que poguera imitar els tres accents. La solució que hem triat s'ha fet servir en nombrosos estudis (Cooper i Fishman, 1974; Nesdale i Rooney, 1996; Ladegaard, 2000), precisament quan resulta difícil d'aconseguir parlants amb un nivell de competència similar en les varietats avaluades, que no són usades *naturalment* en el mateix context espacial. Amb les

respostes obtingudes a aquest test es construïran les variables dependents, que conformen l'objecte d'estudi. També vam administrar un qüestionari sociolingüístic, compost de 67 preguntes, d'on extraurem les característiques sociodemogràfiques i els trets ideològics i d'identitat dels informants que serviran com a variables independents, els factors explicatius de la diversitat d'actituds.

■ 4.1 Les veus

Com hem explicat adés, tot i que la versió original del *matched-guise* està basada en locucions d'un sol parlant, nosaltres no vam buscar un locutor capaç d'interpretar diferents accents, sinó que hem recorregut a parlants reals. Tenint en compte que la *varietat dominant* del català és la del Principat, la varietat que representa l'exovarietat tant a les Illes com al País Valencià és el català central. Com que de *varietats no dominants* n'hi ha més d'una i tant el valencià com el català de les Illes es configuren com a exovarietats a Catalunya, vam haver de triar-ne una. La varietat elegida va ser el valencià, perquè és aquesta varietat, la segona més parlada de la llengua catalana amb aproximadament un terç dels seus parlants, la que ha comportat més polèmica social, ideològica i actitudinal, respecte de la unitat o no d'aquesta llengua, incloent-hi l'existència d'una institució normativa oficial com és l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. En definitiva, perquè és pel valencià que es pot dir sense embuts que la nostra és una llengua pluricèntrica, amb tot el component actitudinal que això pot comportar, com hem vist més amunt.

En el nostre estudi es van avaluar 2 veus femenines i 2 de masculines, que junt amb un primer enregistrament que només servia per preparar l'oïda i familiaritzar l'enquestat amb l'experiment i el tipus de preguntes, fan un total de 5 mostres de parla diferents. Originalment, les veus que es feien avaluar eren només masculines (Lambert *et al.*, 1960: Lambert i Gardner, 1959), però ràpidament es va veure la necessitat de contrastar els resultats tenint en compte el sexe dels locutors (Preston 1963), especialment després que Labov (1966) demostrara que hòmens i dones fan servir la llengua de manera diferent.⁵ A hores d'ara, i després de revisar els tre-

5 Labov va constatar que les dones usaven amb més freqüència que els hòmens les formes o variables estàndard. Anys més tard, i per donar resposta als contraexemples trobats arreu, formularà, d'una manera molt més raonada i contundent, un principi general que limitaria aquest comportament de les dones a les variables sociolingüístiques establertes (Labov, 2001). L'explicació d'aquesta conducta típica de les dones i que gaudeix

balls internacionals més recents sobre actituds lingüístiques *a la Lambert* en els quals es té en compte el sexe dels locutors (Andrews, 2000 i 2003; Bayard, 2000; Dennison, 2006; Laur, 2008; Loureiro-Rodriguez *et al.*, 2013; Newman *et al.*, 2008) sembla haver-hi consens en el fet que la parla d'hòmens i la parla de dones no es perceben de manera semblant i que per tant s'hi avaluen de manera diferent. A més, podem dir que sovint les veus de dones s'avaluen millor que les dels hòmens, però no podem obviar el fet que moltes vegades això depèn tant de la llengua o varietat lingüística que es fa servir com dels valors socials i culturals de la comunitat de parla que estudiem. El paper i la posició que la dona ocupa en la societat i, sobretot, l'acceptació o no del canvi de rol que tradicionalment han tingut les dones interfereix, inevitablement, en la manera en que s'avalua la seua parla.

A casa nostra, els treballs sobre actituds que han aplicat aquesta tècnica o bé enregistraven només dones (Gómez Molina, 1998; Woolard, 1984, 2009; Woolard i Gahng, 1990), o bé només hòmens (Blas, 1995; Casesnoves, 2001; Casesnoves i Sankoff, 2004; Ros, 1982) o bé tots dos gèneres però sense tenir-ho en compte a les anàlisis (Villaverde, 1998). També hi ha qui, com Pieras-Guasp (2002), no expliciten en cap lloc el gènere dels locutors que han fet avaluar. A la llum de tota aquesta documentació, seria teòricament injustificable menystenir el sexe dels locutors i per això vam optar per duplicar les veus, enregistrant un home i una dona per cadascuna de les varietats.

	Locutors	Endocatalà	Exocatalà
Barcelona	Eva i Jordi Anna i Oriol	Català (central)	Valencià
València	Eva i Jordi Anna i Oriol	Valencià	Català (central)
Palma	Eva i Jordi Anna i Oriol	Català (de les Illes)	Català (central)

Taula 1. Tipus de varietat lingüística dels locutors.

A la taula 1 apareixen els locutors o parlants ideals que es van incloure en cadascun dels experiments que vam fer a les tres ciutats. Anomenem *endocatalà* la varietat de català parlat a la pròpia comunitat i *exocatalà* la vari-

d'acord general, és aquella que apel·la a l'ús que fa el sexe femení de símbols externs per marcar i establir l'estatus social.

etat dels parlants de la comunitat veïna. Hem optat per posar sempre els mateixos noms ficticis, segons el tipus de varietat que representen en cada lloc, per motius de claredat expositiva.

■ 4.2 El text

El fragment que els locutors van llegir corresponia a un article publicat en la secció de successos del diari català d'edició bilingüe *El Periódico*. Això ens proporcionava un text d'un tema sense connotacions culturals o polítiques, que després vam adaptar morfològicament i lèxicament a les varietats catalanes estàndards del País Valencià i de les Illes Balears. La durada de la lectura es situa entorn al minut.

■ 4.3 El test

La prova es realitzava en línia, a través d'una pàgina web on, després de triar la llengua del qüestionari, apareixia un full explicatiu amb les instruccions bàsiques per completar-lo correctament. Els canals usats per a la captació d'estudiants van ser fonamentalment dos: a través dels professors i col·legues coneguts o contactats via llistes de distribució de correu electrònic, els quals ens van deixar una estona el seu grup de classe, o bé a través del *treball de camp* d'un parell d'estudiants que es van passejar durant dos mesos per les instal·lacions de les universitats intentant convèncer els universitaris de fer la prova al moment o des de casa. La figura 1 mostra la distribució dels estudiants que van completar la prova segons la presència o absència d'alguna persona que controlara la seua realització.

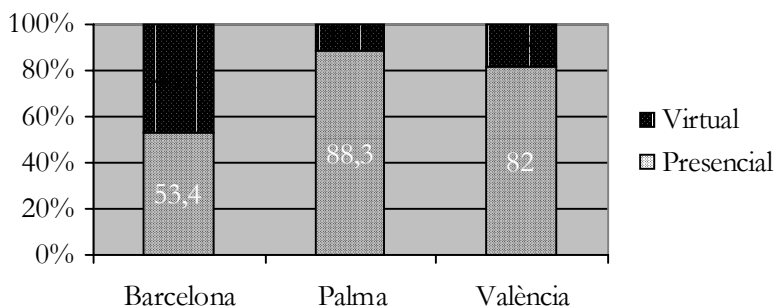

Figura 1. Distribució dels estudiants segons modalitat d'enquesta.

El test avaluador compost de 5 fulls separats (1 full per veu que escoltaven) comprenia tres tipus de preguntes. A la primera qüestió l'estudiant havia de mesurar en una escala de 5 graus, d'*impossible* a *segur*, el possible origen del locutor: de la ciutat o capital, d'un poble de la comunitat, o de la comunitat de parla catalana veïna (Catalunya, en el cas de València i Palma i el País Valencià en el cas de Barcelona). Aquesta qüestió no és gens fútil, perquè ens serveix per cerciorar-nos que la majoria d'estudiants reconeix tant la identitat lingüística dels locutors com la geogràfica, molt especialment a l'hora d'avaluar l'exovarietat.

Al segon tipus de pregunta requeríem puntuar el locutor que acabaven d'escoltar en una escala tipus Likert de set nivells (de *totalment d'acord* a *totalment en desacord*) sobre una sèrie de trets socials i personals. La tria de les 12 característiques que finalment vam usar respon a criteris d'analogia i similitud amb els estudis precedents fets a casa nostra: *divertit, digne de confiança, simpàtic, obert, té sentit de l'humor, generós, intel·ligent, segur d'ell mateix, culte, treballador, responsable, urbà*. A priori, els sis primers adjectius mesurarien la solidaritat o el grau d'identificació amb el grup social que representa el locutor, mentre que els sis últims servirien per avaluar l'estatus socioeconòmic, el prestigi que hi té dins de la societat.

El tercer i darrer tipus de pregunta interpel·la més directament l'informant, en el sentit que li demanem que ens diga, també en una escala Likert, el seu grau d'acord sobre el fet que el locutor pugui ser un professor d'universitat (*Prof*), el seu cap (*Cap*) o el seu amic (*Amic*) i, finalment, si li agrada que els seus fills parlaren com ell (*Fills*).

■ 4.4 El qüestionari sociolingüístic

Després d'escoltar i avaluar les mostres de parla, els estudiants van completar un altre qüestionari de 67 preguntes, classificades per temes, entre les quals vam incloure tant qüestions de caire demogràfic i social (edat i gènere, nivell d'estudis, ocupació i lloc de naixement dels progenitors), com lingüístiques (nivell subjectiu de competència en diverses llengües, llengua inicial, definida com aquella en què es va aprendre a parlar i tria de llengua en diversos contextos o usos lingüístics) i ideològiques (tant a nivell polític, demanant que s'autoposicionen en una escala els límits de la qual estan representats per l'extrema esquerra i per l'extrema dreta), com d'identitat, requerint que ens indiquen el grau en què es consideren part del propi

grup de valencians/catalans/d'una de les Illes segon el cas, així com del grup de parla veïna,⁶ del grup d'espanyols, d'estrangers o d'altres.

Considerant que la identitat social és un concepte relatiu, en el sentit que es construeix, evoluciona i canvia per similitud o diferència amb els membres de diferents categories socials (Anderson, 2005), vam construir un parell d'índexs relatius (els *subtractive indices* de Ros, Cano i Huici, 1987): a la puntuació que rep la identificació bàsica, amb els membres de la comunitat de parla pròpia, li sostraguem, per una banda, la identificació amb els membres de l'exocomunitat, obtenint així l'índex *Identitat valenciano-catalana* (Ivc) i l'índex *Identitat illencocatalana* (Ilc) i, per una altra, la puntuació de la identificació amb els membres de l'Estat espanyol, amb tres índexs que vam anomenar *Identitat valencianoespanyola* (Ive), *Identitat catalanoespanyola* (Ice) i *Identitat illencoespanyola* (Ile).

■ 4.5 Els participants

El total d'universitaris que completaren l'enquesta ascendeix a 606, repartits en tres mostres de població independents segons la ciutat en què estudiaven: Barcelona (221), València (189) o Palma (196). Tots ells estaven inscrits en universitats públiques⁷ i distribuïts en diferents branques d'estudi.

La descripció que farem dels jòvens no és exhaustiva perquè està limitada a les característiques que hem considerat que eren més pertinents en aquest treball: el gènere, l'origen, la llengua inicial, la identitat social i l'auto-posicionament polític. Quant als dos darrers trets, no sempre destacats en estudis com el nostre, fan referència a factors macrosocials que considerem essencials per tal d'explicar les actituds lingüístiques en casos de conflicte lingüístic i pluricentrisme. Del moment que pot no haver-hi consens sobre la pròpia identitat social i que els diversos grups ideològics poden tindre posicionaments diferents sobre el paper social de les llengües i la relació entre les varietats, es tracta de factors que no es poden menystenir.

6 Aquesta pregunta només es va incloure en els qüestionaris de València i Palma, prenent com a grup de referència *els catalans*, en tots dos casos. Al de Barcelona l'opció d'identificació amb un exogrup de la mateixa comunitat de parla no hi apareixia perquè ni valencians ni mallorquins/menorquins/eivissencs/formenterencs no exerceixen aquesta funció d'oposició-inclusió entre la població catalana. En altres paraules: hem actuat així perquè hi ha una ideologia identitària segons la qual tots els parlants de català són catalans, mentre que no n'hi ha cap que afirme que els catalans són nacionalment valencians o illencs.

7 Excepte 18 estudiants, el 9,5%, de la Universidad Cardenal Herrera de València.

La presència d'estudiants de gènere masculí en les universitats espanyoles se situava, el curs 2009/2010, al voltant del 45%, proporció que baixa fins el 39% si tenim en compte els que es van titular el curs anterior (Ministerio de Educación, 2009). En el nostre estudi, la freqüència d'informants hòmens també és menor que la de les dones en totes les mostres, especialment en la de Barcelona (cf. figura 2). L'escassa representativitat dels graus en enginyeria i arquitectura, tradicionalment associats al gènere masculí, ajudaria a explicar aquesta gran desproporció.

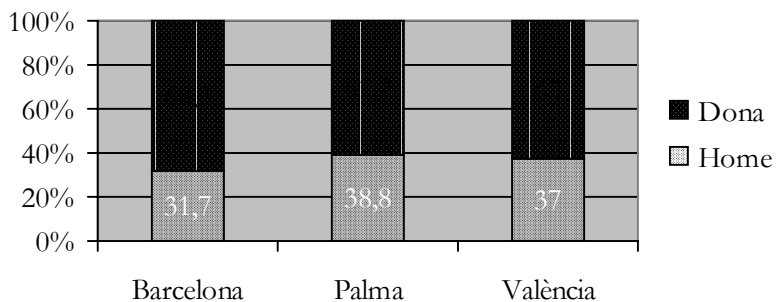

Figura 2. Distribució dels universitaris de Barcelona, Palma i València per gènere (en percentatges).

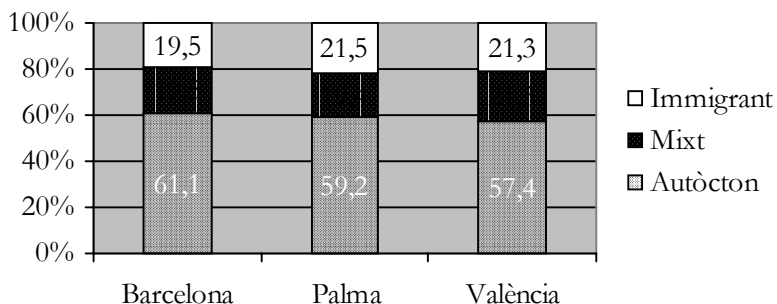

Figura 3. Distribució dels universitaris de Barcelona, Palma i València segons l'origen (en percentatges).

Els resultats sobre el lloc de naixement són contundents: la immensa majoria d'informants ha nascut a la mateixa comunitat on estudia. Tot i això, cal tenir en compte que els estudiants de la mostra de Barcelona nascuts a d'altres llocs representen el 20% de la mostra (12% a d'altres comunitats i 8,5% a l'estranger). La variable construïda per considerar l'origen dels jòvens està basada, però, en les dades de la procedència dels progenitors (cf. figura 3). Els estudiants autòctons –el pare i la mare dels quals han nascut a la comunitat en què hi viuen o en una altra on també es parla català–, constitueixen al voltant del 60% de les mostres, 20% els mixtos –l'un dels dos progenitors prové d'una zona castellanoparlant de l'estat espanyol o de l'estranger– i 20% els immigrants.

En relació amb la llengua inicial dels enquestats (figura 4), crida molt l'atenció la sobrerrepresentació dels catalanoparlants en les tres mostres, particularment en la de Barcelona, on la diferència entre la freqüència de jòvens amb el català com a llengua inicial (61,4%) i la de la població de Catalunya en general (32%) arriba als 30 punts. En els altres dos casos, les diferències oscil·len entre els 10 (42,5% de joves de la mostra de València i 32% de la població del País Valencià que declara parlar valencià a casa) i els 16 punts (58,6% d'estudiants de la mostra de Palma i 43% de la població que té el català com a llengua inicial a les Illes Balears).

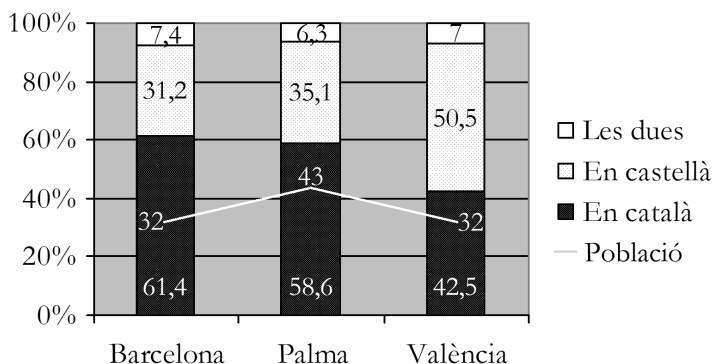

Figura 4. Distribució dels estudiants segons la llengua materna en comparació amb la llengua inicial de la població de cadascuna de les comunitats en què hi estudien (Fonts: Generalitat de Catalunya 2009; Generalitat de Catalunya i Govern de les Illes Balears 2004 i SIES 2010).

Pel que fa a la identitat, les mitjanes dels índexs que donen compte de la relació entre els membres de la comunitat i els membres de l'Estat espanyol (que varien entre 0 i 1) ens indiquen un joc de relacions molt diferent entre les tres ciutats. El valor de 0,70 entre els estudiants de Barcelona evidencia un sentiment d'allunyament dels espanyols que comença a minvar entre els jòvens de Palma (0,65) i que acaba per anivellar-se entre els de València (0,53).

< 0	0,53	0,65	0,70	1>
<i>+ Espanyols</i>	<i>Ive</i>	<i>Ile</i>	<i>Ice</i>	<i>- Espanyols</i>

Figura 5. Mitjanes dels índexs sostractius Ive, Ile i Ice.

Els índexs que mesuren la relació entre les comunitats, la pròpia i la de referència, són bastant similars als dos territoris en què es van crear, València i Palma, ja que en tots dos casos els valors indiquen distanciament dels membres de l'exocomunitat, Catalunya.

< 0	0,71	0,75	1>
<i>+ Catalans</i>	<i>Ilc</i>	<i>Ivc</i>	<i>- Catalans</i>

Figura 6. Mitjanes dels índexs sostractius Ilc, Ivc.

A partir dels índexs que mesuren la relació entre els membres de l'endocomunitat i els espanyols, vam crear tres grups o categories, en funció de la preponderància d'una de les dues identitats: més espanyols, per igual espanyols i de l'endocomunitat, menys espanyols o més de l'endocomunitat. En canvi, amb els índexs que es van construir en relació amb l'exocomunitat només es van diferenciar dos grups. La taula 2 ens mostra la distribució de tots els grups.

		Barcelona	Palma	València
Ice/Ile/ Ive	Més espanyols	9,5	15,6	16,4
	Per igual	23,5	30,2	56,1
	Menys espanyols	67,0	54,2	27,5
Ilc/Ivc	Més catalans		48,0	21,5
	Menys catalans		52,0	78,5

Taula 2. Distribució dels estudiants segons les diferents opcions d'identificació amb els grups de referència.

Finalment, l'escassa o nul·la representació d'estudiants en els extrems de la ideologia política ens va forçar a reagrupar diferents posicions: a) l'extrema esquerra amb l'esquerra; b) el centre-esquerra; c) el centre, el centre-dreta i la dreta i d) els apolítics o aquells que o bé rebutgen o bé no saben posicionar-s'hi que, per la seua significació, formen un grup.

Grups	Barcelona	Palma	València
Extrema esquerra, esquerra	44,5	37,4	39,9
Centre-esquerra	16,4	13,8	10,1
Centre, centre-dreta, dreta	19,1	17,4	23,4
Apolítics	20,0	31,3	26,6

Taula 3. Distribució dels universitaris de Barcelona, Palma i València per ideologia política (en percentatges).

Gairebé o fins i tot més del 40% dels estudiants de cadascuna de les ciutats es posiciona a l'esquerra, entre el 16 i el 10% al centre-esquerra, al voltant d'un 20% oscil·la entre el centre i la dreta i, finalment, queden els que es consideren apolítics que representen el 20%, el 27% i el 31% d'universitaris de les mostres de Barcelona, València i Palma respectivament.

■ 4.6 Les anàlisis estadístiques

Després de normalitzar les dades referents a les variables dependents, les actituds lingüístiques, en una escala de 0 a 100, la primera qüestió que se'ns plantejava era de quina manera procedíem en l'anàlisi estadística. Teníem tres opcions: o bé examinar cadascun dels trets i de les preguntes per separat, com van fer originalment Lambert i els seus col·legues (Lambert *et al.*, 1960) i d'altres autors més recentment (Casesnoves i Sankoff, 2004); o bé explorar amb una anàlisi estadística específica si les respostes confirmaven l'estructura de les dues dimensions en què s'han vingut reagrupant els trets (estatus i solidaritat), com han fet alguns altres estudiosos (Woolard, 1989; Trenchs-Parera i Newman, 2009; Laur, 2008); o bé, per últim, estudiar les respostes per separat pressuposant que existeix una estructura en dos components però sense fer cap anàlisi que ho corrobore, com han fet la majoria a casa nostra (Blas Arroyo, 1994; Gómez Molina, 1998; González i Blas Arroyo, 2011). És evident que la reducció de les 16 escales de dades a dos factors facilita molt el maneig de les respostes així com la seua interpretació, però no sembla correcte donar per fet una determinada composi-

ció sense haver-ho demostrat. Per això vam optar per fer una *Anàlisi de components principals* (PCA), perquè ens permetrà saber quins són els trets que provoquen reaccions similars i, per tant, certificar la seua configuració.

Per una altra banda, per poder comparar les mitjanes dels components o factors que resulten del PCA hem de realitzar una prova estadística anomenada *T-test* que ens permetrà saber si la puntuació mitjana d'una variable és diferent a la d'una altra (el resultat ens informarà de les probabilitats que aquesta diferència no siga a causa de l'atzar).⁸ Amb els resultats d'aquesta prova tindrem una visió general de les percepcions lingüístiques dels jòvens en cada territori, de la valoració que fan de la pròpia varietat estàndard en comparació amb la varietat veïna.

Les valoracions no solen ser, però, uniformes. Diferents factors socials, ideològics i lingüístics poden influir en les nostres percepcions. Per esbrinar si la percepció de les relacions interdialectals que tenen els jòvens que es posicionen a l'esquerra política és diferent de la d'aquells que es posicionen a la dreta, per exemple, haurem de fer de nou la prova T-test. Per examinar de manera completa les relacions interdialectals i saber si diferents grups de joves les perceben també diferentment, repetirem la mateixa prova de comparació de mitjanes però en cadascuna de les categories definides per les variables independents considerades en aquest treball:

- 1) Sexe de l'informant (xic, xica).
 - 2) Llengua inicial declarada (català, castellà, les dues).
 - 3) Origen (autòctons, mixtos, immigrants).
 - 4) Identitats territorials-estatal (Ive, Ice, Ile).
 - 5) Identitats territorial-catalana (Ivc, Ilc).
 - 6) Ideologia política (esquerra, centre-esquerra, centre-dreta, apolítics).
- Abans d'arribar-hi, ens haurem d'endinsar en les respostes a la qüestió sobre la identificació geogràfica de la veu escoltada.

■ 5 Resultats

■ 5.1 L'origen geolingüístic dels locutors

La inclusió d'aquesta pregunta tan bàsica respon a la necessitat de ratificar que els informants estan avaluant la varietat que *a priori* pensem que representa l'accent del locutor enregistrat; una qüestió incomprensiblement

8 Es considera que la diferència entre dos mitjanes és estadísticament significativa quan les probabilitats que siga per atzar és d'1 de cada 500 ($P = <0,05$) i doblement significativa quan les probabilitats es reduïxen a l'1 de cada 1.000 ($P <0,01$).

ignorada en els estudis *matched-guise* i que ens pot ser de gran ajuda a l'hora d'interpretar les dades. La taula 4 presenta les mitjanes estandarditzades (entre 0 i 100) sobre l'origen dels locutors de la pròpia comunitat (*endocomunitat*) i de la comunitat veïna (*exocomunitat*) en l'enregistrament en què parlaven en català. Les cel·les ratllades representen una desviació respecte del resultat esperat.

		ENDOCATALÀ		EXOCATALÀ	
		Eva	Jordi	Anna	Oriol
Barcelona	Capital	0,77	0,85	0,11	0,23
	Poble	0,63	0,54	0,36	0,47
	País Valencià	0,16	0,13	0,87	0,77
Palma	Capital	0,71	0,71	0,39	0,41
	Poble	0,58	0,73	0,37	0,30
	Catalunya	0,44	0,26	0,83	0,82
València	Capital	0,62	0,43	0,23	0,26
	Poble	0,70	0,51	0,35	0,35
	Catalunya	0,35	0,70	0,94	0,93

Taula 4. Origen geolingüístic dels locutors de l'endocomunitat i de l'exocomunitat.

La identificació de la varietat de l'exocomunitat no presenta cap problema, ja que tots els informants, de totes tres ciutats, consideren aquests parlants ser originaris de la comunitat veïna (les ponderacions per l'Anna i l'Oriol, parlants prototips d'aquesta varietat, oscil·len entre 0,77 i 0,94). En canvi, sí que presenta problemes la identificació de la pròpia varietat normativa. Efectivament, mentre que els estudiants de Barcelona van respondre d'acord a les nostres expectatives, identificant els locutors de Catalunya amb parlants de la capital (mitjanes de 0,77 i 0,85 per l'Eva i el Jordi respectivament), els informants de Palma van considerar que la varietat estàndard que parlava el Jordi era típica tant de la capital com d'un poble de l'illa (amb unes puntuacions molt semblants, de 0,71 i 0,73) i els universitaris de València (amb una mitjana de 0,70), finalment, van jutjar que el Jordi del País Valencià parlava en català central.

Tractem ara d'explicar aquestes desviacions gens fútils. Per una banda, resulta que el locutor del País Valencià presenta dos trets fonològics que, efectivament, l'apropen a la varietat del català central: la fricació de la

palatal sonora africada en valencià [dʒ] en <major>, <joieria>, <afegir> i l'obertura de la vocal tònica [ɔ] en el mot <però>. Hem d'afegir, a més, un tret morfològic: l'ús de l'infinitiu *detenir* en compte del *detindre* valencià. Aquests trets que en la preparació de la tècnica no ens van semblar rellevants, potser no ho haurien sigut tampoc per als estudiants si l'ordre dels enregistraments haguera sigut diferent. Creiem que aquest factor ha sigut molt més determinant que no els purament lingüístics per una raó, i és que en el cas dels homes primer van escoltar l'endovarietat, mentre que en el cas de les dones va ser a l'inrevés. Per tant, quan van avaluar Jordi no tenien cap referent, mentre que quan van jutjar la parla de l'Eva ja havien escoltat l'accent català de l'Anna.

Per una altra banda, també ens van passar per alt alguns trets lingüístics molt concrets del locutor de l'endovarietat de les Illes que podrien explicar perquè els estudiants no l'acaben d'identificar com a parlant de la varietat estàndard. El ieisme no etimològic, consistent en la despalatització de la consonant lateral palatal /λ/ en les paraules <lladres> i <vermell>,⁹ i el tancament de la vocal neutra [ə] i l'emudiment de [t] en <integrant> [inteyran], pel que fa als trets fonològics. L'altre tret és morfològic i té a veure amb l'ús de l'article salat, en compte del literari, en la contracció <des del fons des carrer>. En comparació, la locutora dona de l'endovarietat de Mallorca no produeix cap d'aquests trets que es consideren propis d'un registre col·loquial.

Resumint, els resultats d'aquesta pregunta bàsica ens seran de gran ajuda per poder interpretar correctament els judicis que provoca el locutor home de l'endovarietat, a qui no s'ha considerat un parlant prototípic de l'estàndard, ni a València ni a Palma.

■ 5.2 Els components dels judicis sobre les llengües

En aquesta secció presentem els resultats de l'anàlisi de factors, també coneguda com anàlisi de components principals, que, com hem explicat abans, serveix per reduir el conjunt original de dades a un altre de nou, però simplificat o menor. És així que podem comprovar fins a quin punt es reproduïxen les dues dimensions semàntiques, d'estatus i solidaritat, que s'han vingut distingint en els treballs sobre actituds lingüístiques.

9 No s'ha de confondre el ieisme no etimològic amb la iodització o ieisme etimològic, fenomen genuí consistent a pronunciar [j] els mots provinents dels grups C'L, G'L, T'L i LY del llatí vulgar, en mots com <ull>, <ovella>, <fulla>.

Els resultats de les anàlisis¹⁰ per al català de Jordi (taula 5) confirmen l'existència de tres factors en tots tres conjunts de dades (un per cada ciutat objecte d'estudi), l'un dels quals està compost pels trets que representen la solidaritat (Factor 1: *divertit, digne de confiança,*¹¹ *simpàtic, obert, sentit de l'humor i generós*) i un altre pels de l'estatus (Factor 2: *intel·ligent, segur d'ell mateix, culte, treballador, responsable i urbà*). El tercer factor reagrupa les respostes a les quatre preguntes que van estar formulades de manera semblant (interpel·lant l'informant sobre les probabilitats de mantindre amb la persona escoltada un tipus qualsevol de relació, professional o d'amistat) i segura-

	Factor 1: Solidaritat			Factor 2: Estatus			Factor 3: Proximitat		
	B	P	V	B	P	V	B	P	V
Divertit	,84	,85	,87						
Digne de confiança	,35	,46	,54	,63	,61				
Simpàtic	,85	,81	,83						
Obert	,77	,80	,78						
Sentit de l'humor	,88	,86	,85						
Generós	,76	,72	,64						
Intel·ligent				,69	,74	,75			
Segur d'ell mateix				,81	,74	,80			
Culte				,86	,83	,84			
Treballador				,85	,84	,79			
Responsable				,86	,80	,78			
Urbà				,61	,57	,53			
Fills							,72	,72	,73
Professor							,87	,86	,72
Cap							,84	,84	,85
Amic							,72	,72	,71

Taulela 5. Matriu dels valors més alts per al català de Jordi (varietat estàndard pròpia) en cada ciutat d'estudi (B = Barcelona; P = Palma; V = València).

- 10 A l'apèndix es troben les taules amb tots els el valor de les arrels característiques dels factors i el percentatge de variància explicada.
- 11 Aquest adjectiu presenta una alta comunalitat o valor junt amb els altres adjectius que integren el factor d'estatus en el conjunt de dades de Barcelona i de la ciutat de Palma i un valor força baix en el factor *solidaritat* del conjunt de València. Això vol dir que la *confiança* s'associa més amb la resta de característiques que integren l'estatus que no amb les de la solidaritat.

ment per això van estar avaluades també de manera similar. L'hem batejat amb el terme de *proximitat*, perquè pensem que transmet aquest desig d'establir o no una relació amb una persona.

La distribució dels factors per a la locutora Eva, *parella lingüística* de Jordi en el sentit que tots dos noms al·ludeixen a l'endovarietat, és exactament la mateixa. Cal fer notar, a més, que el tret *confiança* presenta una comunalitat més alta en el factor de l'estatus que en el de la solidaritat tant a Barcelona com a Palma, i això, en totes dues taules. Per tant, la classificació de les característiques no varia segons el sexe del locutor, la qual cosa indica que els jòvens avaluen el català estàndard, independentment de si el parla un home o una dona, seguint els mateixos paràmetres. Això no té res a veure amb el fet que després la parla d'homes i dones provoque reaccions diferents.

	Factor 1: Solidaritat			Factor 2: Estatus			Factor 3: Proximitat		
	B	P	V	B	P	V	B	P	V
Divertit	,84	,79	,81						
Digne de confiança	,32	,48	,58	,63	,59				
Simpàtic	,85	,80	,84						
Obert	,78	,81	,79						
Sentit de l'humor	,88	,86	,87						
Generós	,76	,72	,67						
Intel·ligent				,80	,82	,77			
Segur d'ell mateix				,74	,80	,69			
Culte				,86	,85	,79			
Treballador				,87	,87	,81			
Responsable				,82	,83	,81			
Urbà				,53	,54	,59			
Fills							,69	,65	,74
Professor							,83	,80	,84
Cap							,84	,84	,83
Amic							,75	,72	,58

Taula 6. Matriu dels valors més alts per al català d'Eva en cada ciutat d'estudi (B = Barcelona; P = Palma; V = València).

Resumint, de les setze variables originals que teníem en principi, hem arribat, a través de les anàlisis de components principals, a obtenir-ne tres, dues de les quals fan referència a les dimensions clàssiques d'estatus i solidaritat i l'altra a la proximitat. Això corrobora la divisió dels trets que altres treballs han fet (exceptuant un tret, el de *confiança*, que les noves variables de solidaritat no computen, en el cas de Barcelona i Palma) i ens facilita la comprensió i manipulació de les dades en les anàlisis de comparació de mitjanes.

■ 5.3 La percepció de les relacions interdialectals entre els joves universitaris

En aquesta secció presentem els resultats generals de la prova estadística de comparació de mitjanes que ens permetrà saber com es perceben les varietats del català en cadascun dels territoris. Comparem els factors de l'estatus, la solidaritat i la proximitat del català estàndard propi (endovarietat) del locutor masculí, Jordi, amb els mateixos factors del català estàndard veí (exovarietat) del locutor masculí, Oriol (taula 7), i repetim la mateixa comparació però amb les locutores femenines de l'endovarietat, Eva, i de l'exovarietat, Anna (taula 8).

Factors	Estatus			Solidaritat			Proximitat		
	Mitjana dels locutors		P	Mitjana dels locutors		P	Mitjana dels locutors		P
	J	O		J	O		J	O	
Barcelona	0,80	0,69	<,01	0,65	0,60	<,01	0,79	0,60	<,01
Palma	0,61	0,71	<,01	0,47	0,60	<,01	0,61	0,67	<,01
València	0,70	0,71	n.s.	0,58	0,55	<,05	0,61	0,63	n.s.

Taula 7. Comparació de les mitjanes entre els locutors de l'endovarietat (Jordi = J) i de l'exovarietat (Oriol = O).

Els universitaris de la ciutat de Barcelona avaluen sistemàticament millor l'endovarietat (Jordi) que l'exovarietat (Oriol), mentre que els joves de Palma fan exactament el contrari: puntuen sempre més alt l'exovarietat que la pròpia. Els estudiants de la ciutat de València només avaluen millor la pròpia varietat en el factor de la solidaritat, sense fer distincions significatives entre les dues varietats en les altres dimensions d'estatus i de proximi-

tat. Les valoracions dels estudiants de Barcelona es corresponen amb les de parlants de varietats *dominants*, mentre que les de Palma s'adaptarien a les de parlants de varietats no dominants amb certes connotacions d'autoodi (similars a les del Québec dels anys 70 comentades abans), i les dels jòvens de València, tot i ser també típiques de varietats no dominants, traspuen una demanda de reconeixement de la varietat pròpia.

Els resultats es podrien interpretar, doncs, en aquests termes si no fóra perquè sabem que al locutor de l'endovarietat de Palma no se l'acabava d'identificar amb un parlant prototípic de l'estàndard. Per això no resulta gens estrany que en comparar-la amb el català central els estudiants privilegien abans una varietat aliena que una de pròpia, dubtosament estàndard. Al País Valencià, per una altra banda, els resultats semblarien més difícils d'interpretar, ja que l'endovarietat ha sigut considerada més aviat pròpia d'un parlant de català central (un *fals parlant*, podríem dir-ne) i atés que de la comparació amb el locutor que realment prové de Catalunya en surt beneficiat, tot i així, aquest *fals parlant*. Les puntuacions de la taula 4 més amunt mostren unes puntuacions altes en totes les opcions de resposta que ens condueixen a pensar que els estudiants dubten de l'origen del locutor. Si aquest locutor en surt beneficiat precisament en la solidaritat és perquè, comparat amb el de Catalunya, resulta ser *més* propi de València, tot i que no acaba de ser identificat com a valencianoparlant pròpiament dit.

El model de percepcions que provoquen les veus femenines és igual al model masculí entre els joves de la ciutat de Barcelona –que consideren significativament sempre millor la locutora de la varietat pròpia–, quasi conforme entre els de la de València –que puntuen més alt l'endovarietat en el factor que mesura la solidaritat però també en la proximitat–, i completament diferent entre els estudiants de Palma, que qualifiquen sistemàticament millor la locutora de l'endovarietat Eva que no de l'exovarietat, Anna.

Factors	Estatus			Solidaritat			Proximitat		
	Mitjana dels locutors		p	Mitjana dels locutors		p	Mitjana dels locutors		p
	E	A		E	A		E	A	
Barcelona	0,72	0,60	<,01	0,54	0,48	<,01	0,67	0,51	<,01
Palma	0,66	0,60	<,01	0,50	0,47	<,05	0,63	0,54	<,01
València	0,61	0,61	n.s.	0,47	0,40	<,05	0,55	0,50	<,01

Taula 8. Comparació de les mitjanes entre les locutores de l'endovarietat (Eva = E) i de l'exovarietat (Anna = A).

Aquests resultats mostren la distància més gran entre les valoracions de la varietat pròpia i l'aliena, favorable a la pròpia, en els entrevistats de Barcelona. Això concorda perfectament amb el que és esperable entre parlants de varietats dominants en llengües (o potser en varietats) que no acaben d'acceptar el pluricentrisme. En canvi, els entrevistats de València mostren una adhesió a la pròpia varietat que parteix de l'assumpció d'aquest pluricentrisme, històric i estructural. Sembla que es troben en el senderi de l'anivellament entre les varietats, en què l'autonomia és l'opció desitjada i no la secessió, a partir del respecte i el coneixement mutu (Muhr, 2008). En el cas de Palma, finalment, no hi ha dubte de l'adhesió a la pròpia varietat i, per tant, es podria interpretar, si no tinguérem en compte més dades a l'abast, com un desig de secessionisme .

■ 5.4 Les diferències interdialectals entre els grups d'informants

Examinem a continuació si entre els grups que hem distingit segons les característiques sociodemogràfiques, lingüístiques i ideològiques que hem considerat en aquest treball existeixen diferències en les percepcions de les relacions interdialectals. Per esbrinar això hem de fer un total de $2 \times 3 \times 15$ comparacions, d'acord a les dues varietats lingüístiques, segons els tres components de les actituds en els quinze grups d'informants i això dues vegades, atenent el sexe del locutor. En resulta, doncs, una gran quantitat de mitjanes i de tests de significació que no són fàcils de presentar de manera visual. Amb el fi de reduir tot aquest material i de fer-lo més entenedor hem transformat els resultats quantitius de cada cel·la de la taula i per cada comparació hem extret la puntuació més alta, segons si la diferència era significativa estadísticament. La figura 7 il·lustra aquest procediment en el grup d'informants de Barcelona que té com a llengua inicial el català i en el que té tant el català com el castellà per al factor de la solidaritat.

Factor: Solidaritat						
Grup	Locutors homes			Locutores dones		
	Mitjana Jordi (Endo)	Mitjana Oriol (Exo)	Jordi vs. Oriol	Mitjana Eva (Endo)	Mitjana Anna (Exo)	Eva vs. Anna
Català	0,67	0,63	<,01	0,55	0,50	<,01
Les dues	0,65	0,60	n.s	0,54	0,44	n.s

ENDO/ENDO
—/Endo

Figura 7. Reducció dels resultats quantitius en cada cel·la de la taula de forma esquemàtica i visible.

Així, el primer **‘ENDO’** en versaletes i en negreta de la primera fila de la cel·la de reducció indica el resultat de la comparació de les mitjanes dels locutors homes en el grup ‘català’, que en aquest cas és més alta per al locutor de l’endovarietat i estadísticament significativa, i el segon **‘ENDO’** es refereix a la mateixa comparació però entre les locutores dones, amb un resultat semblant. La segona fila mostra el resultat de les mateixes comparacions per al grup ‘les dues’; el guió ‘—’ de la segona fila indica que el resultat del test estadístic no és significatiu i a més que les puntuacions són essencialment similars (amb 5 punts de diferència com a màxim), mentre que el terme ‘Endo’ en minúscules indica també que el resultat del test no és significatiu però que, en aquest cas, la puntuació que rep l’endovarietat és molt més alta (per damunt dels 5 punts).

A la ciutat de Barcelona (taula 9), el predomini de l’endovarietat és pràcticament absolut i per tant el model d’actituds lingüístiques és semblant en tots els grups diferenciats. Les excepcions, poques, no destaquen per afavorir l’exovarietat en cap cas, sinó per avaluar ambdues varietats de forma semblant. És el cas dels immigrants, dels que no volen posicionar-se políticament i dels que tingueren català i castellà com a llengua inicial a l’hora de valorar la solidaritat, i dels espanyols i dels estudiants de centre esquerra quan valoren també la dimensió de la solidaritat però només quan les locutores són dones.

	Grups	N	Estatus	Solidaritat	Proximitat
			Homes/Dones	Homes/Dones	Homes/Dones
Variables	General	221	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
Llengua inicial	Català	132	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Castellà	67	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Les dues	16	ENDO/—	—/Endo	ENDO/Endo
Origen	Autòctons	135	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Mixtos		ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Immigrants	43	ENDO/ENDO	—/—	ENDO/ENDO
Sexe	Xics	70	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Xiques	151	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
Identitat catalano-espanyola	Espanyols	21	ENDO/—	ENDO/—	ENDO/—
	Catalans i espanyols	52	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Catalans	148	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
Política	Esquerra	98	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Centre esquerra	36	ENDO/ENDO	ENDO/—	ENDO/ENDO
	Centre-Dreta	42	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO	ENDO/ENDO
	Apolítics	44	ENDO/ENDO	—/—	ENDO/ENDO

Taula 9. Comparació de les mitjanes dels factors d'estatus, solidaritat i proximitat de l'endovarietat i l'exovarietat dins dels grups de les variables independents considerades: informants de la ciutat de Barcelona.

Els estudiants de la ciutat de València mostren unes actituds molt més diverses que no els de la ciutat de Barcelona. Només els que tingueren com a llengua inicial el valencià i els autòctons es conformen amb el model de percepció general descrit més amunt i que, recordem-ho, es caracteritza per afavorir l'endovarietat només en la dimensió de la solidaritat i parcialment en la de proximitat (quan la locutora és una dona). En aquest perfil també podrien entrar els 'valencians', els 'no catalans' i les xiques, perquè seguint bàsicament el mateix patró resulta que el test de comparació no és estadísticament significatiu en avaluar la proximitat de les varietats. Un segon model, un xic diferent, el trobem entre els estudiants d'esquerra i els fills de parelles mixtes i d'immigrants, que no perceben cap diferència entre les varietats, excepte quan afavoreixen la locutora dona de la pròpia varietat en el component de la solidaritat o d'identitat. Hi podríem afegir-ne també els apolítics, els espanyols i els xics, la particularitat dels quals seria la d'avaluar-la més alta també en la proximitat (de manera significativa o no). Per

últim, un altre grup que es podria encabir en aquest segon model seria el de valencians i espanyols, amb la peculiaritat que consideren que l'endovarietat té més prestigi social que l'exovarietat, però només quan el locutor és un home.

Un tercer i últim perfil d'actituds destaca per privilegiar, en alguna de les dimensions, l'exovarietat i el trobem entre els estudiants que tingueren com a llengua inicial el castellà, entre els que es consideren tant valencians com catalans i entre els que es posicionen en el centre esquerra però també entre el centre i la dreta. En qualsevol cas i d'acord amb els resultats explicats abans (cf. secció 5.1) això només ocorre quan el locutor és un home, possiblement perquè no tenen molt clar el seu origen.

	Grups	N	Estatus	Solidaritat	Proximitat
			Homes/Dones	Homes/Dones	Homes/Dones
Variables	General	189	—/—	ENDO/ENDO	—/ ENDO
Llengua inicial	Valencià	79	—/—	ENDO/ENDO	—/ ENDO
	Castellà	94	EXO/—	—/ ENDO	EXO/—
	Les dues	13	—/—	—/—	—/—
Origen	Autòctons	108	—/—	ENDO/ENDO	—/ ENDO
	Mixtos	40	—/—	—/ ENDO	—/ —
	Immigrants	40	—/—	—/ ENDO	—/ —
Sexe	Xics	70	—/—	—/ ENDO	—/ Endo
	Xiques	119	—/—	ENDO/ENDO	—/ Endo
Identitat valenciano-espanyola	Espanyols	31	—/—	—/ ENDO	—/ Endo
	Valencians i espanyols	106	ENDO/—	—/ ENDO	—/—
	Valencians	52	—/—	ENDO/ENDO	—/ Endo
Identitat valenciano-catalana	Valencians i catalans	26	Exo/Exo	—/—	Exo/—
	No catalans	95	—/—	Endo/ ENDO	—/ ENDO
Política	Esquerra	75	—/—	—/ ENDO	—/—
	Centre esquerra	19	—/—	—/Endo	Exo/ Endo
	Centre-Dreta	44	—/—	—/ ENDO	Exo/ ENDO
	Apolítics	50	—/—	—/ ENDO	—/ ENDO

Taula 11. Comparació de les mitjanes dels factors d'estatus, solidaritat i proximitat de l'endovarietat i l'exovarietat dins dels grups de les variables independents considerades: informants de la ciutat de València.

Els estudiants de la ciutat de Palma, per la seua banda, manifesten un patró d'actituds gairebé similar i molt conforme amb el general, un patró que, com hem vist, es caracteritzava per l'avaluació tan diferent que es feia de les varietats segons si els locutors eren homes o dones. Però la baixa consideració de l'endovarietat en el cas del locutor home s'ha de relacionar amb el fet que l'associen amb parlants rurals, no estàndards i sense prestigi. Així, els resultats de les comparacions interdialectals indiquen la preferència per l'exovarietat quan el locutor és un home però la de l'endovarietat quan el locutor és una dona per al conjunt de la mostra i també per al grup de llengua inicial català, el conformat pels estudiants que s'identifiquen més com a Il·lencs o de qualsevol de les Illes que com a espanyols o com a catalans, així com el de les xiques. Per a la resta de grups no es configura cap

	Grups	N	Estatus	Solidaritat	Proximitat
			Homes/Dones	Homes/Dones	Homes/Dones
Variables	General	179	EXO/ENDO	EXO/ENDO	EXO/ ENDO
Llengua inicial	Català	105	EXO/ENDO	EXO/ENDO	EXO/ ENDO
	Castellà	58	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	Les dues	11	Exo/Endo	EXO /—	Exo/—
Origen	Autòctons	105	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	Mixtos	34	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	Immigrants	36	EXO/—	EXO/—	Exo / —
Sexe	Xics	69	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ Endo
	Xiques	110	EXO/ENDO	EXO/ENDO	EXO/ ENDO
Identitat illenco-espanyola	Espanyols	28	EXO/—	EXO/—	—/ Endo
	Il·lencs i espanyols	54	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	Il·lencs	97	EXO/ENDO	EXO/ENDO	EXO/ ENDO
Identitat illenco-catalana	Il·lencs i catalans	86	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	No catalans	93	EXO/ENDO	EXO/ENDO	EXO/ ENDO
Política	Esquerra	66	EXO/ENDO	EXO/—	EXO/ ENDO
	Centre esquerra	26	EXO/—	EXO/—	—/ ENDO
	Centre-Dreta	33	Exo /ENDO	—/ENDO	Exo/ ENDO
	Apolítics	54	EXO/—	EXO/—	—/ ENDO

Taula 12. Comparació de les mitjanes dels factors d'estatus, solidaritat i proximitat de l'endovarietat i l'exovarietat dins dels grups de les variables independents considerades: informants de la ciutat de Palma.

model de percepcions substancialment diferent, tot i que els podem agrupar segons el diferent grau en què s'hi ajusten

En primer lloc, el grup de llengua inicial castellà, el dels xics, els fills de pares autòctons i de parelles mixtes, els que s'identifiquen tant amb els espanyols com amb els illencs i el grup que se posiciona políticament a l'esquerra, tots ells s'allunyen del patró general només per no afavorir la locutora de la pròpia varietat estàndard en la dimensió de la solidaritat (el resultat de la comparació no és estadísticament significatiu). En segon lloc, el grup d'estudiants que s'identifica com a espanyols, el grup que es posiciona a l'esquerra així com el d'estudiants que no vol definir-se políticament es distancien encara un poc més perquè, a més de no afavorir la locutora de l'endovarietat en la solidaritat, tampoc l'afavoreixen en la dimensió de l'estatus ni el locutor de l'exovarietat en la dimensió de la proximitat. I en tercer i últim lloc caldria mencionar els immigrants i els pocs estudiants amb llengua inicial català i castellà, que coincideixen en no afavorir en cap dimensió l'endovarietat, així com els estudiants de centredreta, que el que fan és no distingir l'exovarietat, almenys de manera significativa.

■ 6 Conclusions

Aquesta recerca ha posat de manifest la importància d'alguns aspectes poc o gens contemplats en l'anàlisi de les actituds interdialectals del català o, fins i tot, en un àmbit més ampli: la importància del sexe i de la identificació dialectal dels locutors. La importància d'una pregunta, la de la identificació de l'origen dels locutors, generalment menystinguda, es revela capital en aquest estudi en què la interpretació, de no tenir-la en compte, seria totalment la contrària.

En termes generals, els resultats de la nostra recerca concorden amb els previsibles en el marc del pluricentrisme lingüístic: hi ha una adhesió forta cap a l'endovarietat, que es combina amb un cert rebuig de les exovarietats només per part dels parlants de la varietat dominant, el barceloní en aquest cas. Els parlants d'aquesta varietat demostren una actitud general coherent amb les actituds més específiques i generals en les llengües pluricèntriques, que es poden resumir en el fet de resistir-se a considerar estàndard qualsevol varietat de la llengua que no siga la pròpia, la dominant. L'actitud dels parlants de les altres varietats, especialment de la valenciana, mostra un desig de preservar-ne els trets distintius que és de fet, com hem vist, defi-

nitiori del pluricentrisme: hi ha pluricentrisme perquè un grup considerable de parlants de varietats no dominants vol que n'hi haja.

Aquesta actitud, que recorda la *ingroup loyalty* dels escocesos cap a la varietat pròpia de l'anglès (Coupland i Bishop, 2007), no suposa en absolut una valoració negativa de l'estàndard del català central per part de valencians i mallorquins. Els mallorquins fins i tot valoren millor aquesta varietat que no la pròpia en alguns ítems, tot i que els resultats relatius al locutor home de l'endovarietat s'han de prendre amb prevenció, atès que la identificació ha sigut un tant problemàtica, ja que la major part dels entrevistats consideren que la seua parla no s'adequa a l'estàndard. També hi ha una distorsió d'aquest tipus en el cas valencià: sembla que els entrevistats han pres com a exogen el locutor home de l'estàndard propi. Ens inclinem a pensar, però, que aquesta identificació és un tant confusa, atesos els límits difusos de l'estàndard general i dels estàndards particulars, i s'ha de prendre més aviat com una marca que allò que estan sentint no és valencià *del tot/genú/autèntic*.

Siga com siga, la combinació de l'adhesió a la varietat pròpia en el cas de les locutores dones amb l'absència de posicions secessionistes de manera general, fa pensar en una aposta per l'estandardització autònoma per part de valencians i mallorquins. La posició dels barcelonins només pot ser qualificada de centralista. Això pot indicar que, malgrat tot, el treball de les actituds en el sistema educatiu ha donat els seus fruits allà on s'ha dut a terme: on menys suport dels governs autònoms es podia esperar, paradoxalment. Això ens porta a obrir un interrogant relatiu a un futur hipotètic: ara que Catalunya sembla decidida a fer via per si sola, vol dir que ho farà també lingüísticament? A la vista dels resultats, el secessionisme per la via de l'ostracisme privilegiat, del desinterés i fins i tot del rebuig de les varietats en pitjor posició també en el conflicte lingüístic amb el castellà, no sembla un futurible desgavellat. ■

■ Referències

- Ammon, Ulrich (1989): «Towards a descriptive framework for the status/function (social position) of a language within a country», in: Ammon, Ulrich (ed.): *Status and Function of Languages and Language Varieties*, Berlín / Nova York: De Gruyter, 21–106.
- Anderson, Benedict (2005): *Comunitats imaginades*, Catarroja: Afers (1a ed. en anglès 1983).

- Andrews, David R. (2000): «Male versus female: The role of gender in a matched-guise experiment», *Australian Slavonic and East European Studies* 14, 29–43.
- (2003): «Gender effects in a Russian and American matched-guise study: A sociolinguistic comparison», *Russian Linguistics* 27:3, 287–311.
- Argenter, Joan A. (2009): «Per una norma en la diversitat o per una diversitat de normes?», in: Kabatek, Johannes / Pusch, Claus D. (eds.): *Variació, poliglòssia i estàndard. Processos de convergència i divergència lingüístiques en català, occità i basc*, Aquisgrà: Shaker, 33–42.
- Baker, Colin (1992): *Attitudes and Language*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Bayard, Donn (2000): «The cultural cringe revisited: changes through time in Kiwi attitudes toward accents» in: Bell, Allan / Kuiper, Koenraad (eds.): *New Zealand English*, Victoria: Victoria University Press, 297–326.
- Blas Arroyo, José Luis (1995): «De nuevo el español y el catalán, juntos y en contraste. Estudio de actitudes lingüísticas», *Sintagma* 1, 29–41.
- Boix, Emili (1993): *Triar no és trair*, Barcelona: Edicions 62.
- Bourdieu, Pierre (1985): *¿Qué significa hablar? Economía de los intercambios lingüísticos*, Madrid: Akal (1a ed. en francés 1982).
- Bourhis, Richard Y. / Giles, Howard (1976): «The language of cooperation in Wales: A field of study», *Language Sciences* 42, 13–16.
- / Lopicq, Dominique (1993): «Québécois French and language issues in Quebec», in: Posner, Rebecca / Green, John N. (eds.): *Trends in Romance Linguistics. Vol. 5: Bilingualism and Linguistic Conflict in Romance*, Berlin: Mouton de Gruyter, 345–381.
- Byers-Heinlein, Krista (2002): *Quebec Anglophones' Attitudes to French and English: A Long-term Follow-up*, Montréal: McGill University (tesi doctoral inèdita).
- Casesnoves, Raquel (2001): «Les évaluations effectuées par des filles et des garçons dans un contexte de langues en conflit» In: Mopoho, Raymond (ed.): *Linguistic Diversity and Identity. Papers from the 25th Annual Meeting of the Atlantic Provinces Linguistic Association*, Halifax: Dalhousie University, 79–97.
- (2010): «Changing linguistic attitudes in Valencia: The effects of language planning measures», *Journal of Sociolinguistics* 14:4, 477–500.
- / Sankoff, David (2004): «Transmission, education and integration in projections of language shift in Valencia», *Language Policy* 3:2, 107–131.

- Clyne, Michael (1992): *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations*, Berlín / Nova York: Mouton de Gruyter.
- Cooper, Robert L. / Fishman, Joshua A. (1974): «The study of language attitudes», *International Journal of the Sociology of Language* 3, 5–19.
- Coupland, Nikolas / Bishop, Hywel (2007): «Ideologised values for British accents», *Journal of Sociolinguistics* 11:1, 74–93.
- Dennison, Christy L. (2006): *The Effect of Gender Stereotypes in Language on Attitudes Toward Speakers*, Pittsburgh: University of Pittsburgh (tesi de màster inèdita).
- Generalitat de Catalunya (2009): *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008 (EULP)*, <<http://www.idescat.cat>>.
- Generalitat de Catalunya / Govern de les Illes Balears (2004): *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2004 (EULIB)*.
- Genesse, Fred / Holobow, Naomi E. (1989): «Change and stability in intergroup perceptions», *Journal of Language and Social Psychology* 8:1, 17–39.
- Gómez Molina, José Ramon (1998): *Actitudes lingüístics en una comunitat bilingüe y multilectal. Àrea metropolitana de València*, València: Universitat de València (Cuadernos de Filología; Anejo XXVIII).
- González, Juan / Blas Arroyo, José Luis (2011): «Patterns of change and continuity in the language attitudes of several generations in two bilingual Spanish communities: the rural regions of Els Ports and Matarranya», *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 15:2, 119–215.
- Jahr, Ernst H. / Janicki, Karol (1995): «The function of the standard variety. A comparison of Norwegian and Polish», *International Journal of the Sociology of Language* 115 (*Sociolinguistics in Norway*), 25–45.
- Kircher, Ruth (2009): *Language Attitudes in Quebec: a contemporary perspective*, Londres: University of London (tesi doctoral inèdita).
- Labov, William (1966): *The Social Stratification of English in New York City*, Washington: Center for Applied Linguistics.
- (2001): *Principles of Linguistic Change. Social Factors*, Malden: Blackwell.
- Ladegaard, Hans J. (2000): «Language attitudes and sociolinguistic behaviour: Exploring attitude-behaviour relations in language», *Journal of Sociolinguistics* 4:2, 214–233.
- Lambert, Wallace E., / Gardner, Robert C. (1959): «Motivational variables in second-language acquisition», *Canadian Journal of Psychology* 13, 266–272.

- / Hodgson, Richard / Gardner, Robert C. / Fillenbaum, Samuel (1960): «Evaluational reactions to spoken languages», *Journal of Abnormal Social Psychology* 60:1, 44–51.
- Laur, Elke (2008): *Contribution à l'étude des perceptions linguistiques. La méthodologie des faux-couples revisitée*, Montréal: Office Québécoise de la Langue Française.
- Loureiro-Rodriguez, Veronica / Bogges, May M. / Goldsmith, Anne (2013): «Language attitudes in Galicia: Using the matched-guise test among high school students», *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 34:2, 136–153.
- Martines, Josep / Montoya, Brauli (2011): «Monocentrism vs. pluricentrism in Catalan», in: *Línguas Pluricêntricas. Variação Linguística e Dimensões Socio-cognitivas*, Braga: Universidade Católica Portuguesa, 185–195.
- Mas, Josep Àngel (2008): *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló: Onada.
- (2012): «Catalan as a pluricentric language: the Valencian case», in Muhr (ed.), 283–300.
- Ministerio de Educación (2009): *Datos y cifras del sistema universitario. Curso 2009/2010*, Madrid: Secretaria General Técnica, <<http://www.mecd.gob.es/dctm/ministerio/educacion/universidades/estadisticas-informes/datos-cifras/2009-datos-y-cifras-09-10.pdf?documentId=0901e72b8009f6bb>> ([2 de desembre del 2013]).
- Muhr, Rudolf (2008): «The pragmatics of a pluricentric language: A comparison between Austrian German and German German», in: Schneider, Klaus / Baron, Ann (eds.): *Variational Pragmatics: A Focus on Regional Varieties in Pluricentric Languages*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 211–244.
- (ed.) (2012): *Non-dominant Varieties of Pluricentric Languages. Getting the Picture. In memory of Michael Clyne*, Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Newman, Michael / Trenchs-Parera, Mireia / Ng, Shukhan (2008): «Normalizing bilingualism: The effects of the Catalan linguistic normalization policy one generation after», *Journal of Sociolinguistics* 12:3, 306–333.
- Nesdale, Drew / Rooney, Rosanna (1996): «Evaluations and stereotyping of accented speakers by pre-adolescent children», *Journal of Language and Social Psychology* 15, 133–154.

- Pieras-Guasp, Felipe (2002): «Direct vs. indirect attitude measurement and the planning of Catalan in Mallorca», *Language Problems & Language Planning*, 26:1, 51–68.
- Preston, Malcom S. (1963): *Evaluational reactions to English, Canadian French and European French voices*, Montréal: McGill University (tesi de màster inèdita).
- Riutort, Macià (2011): «Les varietats estàndards catalanes com a condicionants d'un futur diccionari alemany-català», *Zeitschrift für Katalanistik* 24, 53–72.
- Ros, María (1982): «Percepción y evaluación social de hablantes de cinco variedades lingüísticas», in: Ninyoles, R. Lluís (ed.): *Estructura social al País Valencià*, València: Diputació de València, 664–696.
- / Cano, J. Ignacio / Huici, Carmen (1987): «Language and intergroup perception in Spain», *Journal of Language and Social Psychology* 6, 243–259.
- Ryan, Ellen B. / Giles, Howard / Sebastian, Richard (1982): «An integrative perspective for the study of attitudes towards language variation», in: Ryan, Ellen B. / Giles Howard (eds.): *Attitudes towards Language Variation: Social and Applied Contexts*, Londres: Edward Arnold, 1–19.
- SIES (Servici d'Investigació i Estudis Sociolingüístics) (2010): *Coneixement i ús social del valencià. Enquesta 2010. Síntesi de resultats*, <http://www.cece.gva.es/polin/docs/sies_docs/encuesta2010/> ([1 de desembre del 2013]).
- Sistac, Ramon (2010): «Variació lingüística, terminologia i estàndard», in: *Espais terminològics 2009: terminologia i variació geolingüística*, Barcelona: Termcat, 15–40.
- St-Laurent, Nathalie (2008): *Le français et les jeunes*, Québec: Conseil Supérieur de la Langue Française <<http://www.cslf.gouv.qc.ca/publications/PubF223/F223.pdf>> (25.10.2013).
- Trenchs-Parera, Mireia / Newman, Michael (2009): «Diversity of language ideologies in Spanish-speaking youth of different origins in Catalonia», *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 30:6, 509–524.
- Trudgill, Peter (1999): «Accommodation between dialects», in: Linn, Michael D. (ed.): *Handbook of Dialects and Language Variation*, Londres: Academic Press, 307–342.
- Villaverde, Joan Albert (1998): «Avaluació de varietats lingüístiques implicades en un procés de substitució: català i castellà a Mallorca», *Llengua i ús* 12, 59–65.

- Woolard, Kathryn A. (1984): «A formal measure of language attitudes in Barcelona: a note from work in progress»m *International Journal of the Sociology of Language* 47, 63–71.
- (1989): *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*, Stanford CA: Stanford University Press.
- (1998): «Language ideology as a field of inquiry», en: Schieffelin, Bambi *et al.*: *Language Ideologies. Practice and Theory*, Oxford: Oxford University Press, 3–48.
- (2008): «Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística», *Revista de Llengua i Dret* 49, 179–199.
- (2009) «Linguistic consciousness among adolescents in Catalonia: A case study from the Barcelona Urban Area in longitudinal perspective», *Zeitschrift für Katalanistik* 22 (*Llengua i joves als Països Catalans*), 125–149.
- / Gahng, Tae-Joong (1990): «Changing language policies and attitudes in autonomous Catalonia», *Language in Society* 19, 311–330.

■ Apèndix

Factor	Barcelona		Palma		València	
	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància
Solidaritat	8,1	50,7	8,7	54,7	8,8	55,1
Estatus	2,1	13,1	1,6	10,3	1,7	10,6
Proximitat	1,5	9,6	1,4	9,2	1,2	7,4

Taula I. Components principals de la veu de Jordi: variància explicada.

Factor	Barcelona		Palma		València	
	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància	Arrel caracte- rística	Percentatge de variància
Solidaritat	8,1	51,0	8,9	55,7	8,6	53,6
Estatus	1,7	11,2	1,6	10,0	1,7	10,4
Proximitat	1,7	10,6	1,4	8,6	1,2	7,7

Taula II. Components principals de la veu d'Eva: variància explicada.

- Raquel Casesnoves, Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, C/ Roc Boronat, 138, E-08018 Barcelona, <raquel.casesnoves@upf.edu>.
- Josep Àngel Mas, Universitat Politècnica de València, Departament de Lingüística Aplicada, Campus de Gandia, Paranimf 1, E-46730 Grau de Gandia, <jamas@upv.es>.

Zusammenfassung: In diesem Beitrag werden die sprachlichen Einstellungen bezüglich der wichtigsten Varietäten der katalanischen Sprache, Barceloninisch, Valencianisch und Balaerisch, analysiert. Mit diesem Ziel und der Technik des *matched-guise* wurde die Bewertung durch die Sprecher im Hinblick auf ihre eigene sowie eine andere Varietät untersucht. Im Falle der Valencianisch- und Balaerisch-Sprecher wurde dabei die Varietät Kataloniens als Exovarietät getestet, während es für die Sprecher des Barceloninischen das Valencianische war. Die Studie belegt einerseits den Einfluss des Geschlechts des Sprechers auf die Bewertung der Sprachvarietät und andererseits das Problem ihrer geographischen Identifizierung. Diese Identifizierung erweist sich als fundamental, wenn es um Sprachen mit geringer Variabilität geht oder wenn der Sprecher von dieser nur eine unklare Vorstellung hat. Die Ergebnisse werden im Rahmen des Konzepts der plurizentrischen Sprachen interpretiert; sie weisen auf eine starke Bindung an die eigenen Varietät hin, die nur von Seiten der Barceloninisch-Sprecher, also der dominierenden Varietät, von einer Ablehnung der anderen Varietäten begleitet ist. ■

Summary: This article analyzes language attitudes regarding the most important varieties of Catalan: Catalan from Barcelona, Valencia and the Balearic Islands. With this objective and using the *matched-guise* technique, we studied how speakers of these varieties evaluate their own variety and one other. In the case of Valencian and Balearic speakers, the exovariety assessed was Catalan from Barcelona, while speakers from Barcelona evaluated the Valencian variety. The study shows the influence of the speakers' gender when rating a language, as well as the problems to identify it geographically. This identification is essential when considering languages with little variation or when speakers know it diffusely. The results are interpreted in the framework of pluricentric languages: speakers adhere considerably to their own variety, which is only accompanied with the rejection of foreign varieties by speakers from Barcelona, the dominant variety. [Keywords: Language attitudes; *matched-guise*; Catalan varieties; pluricentric languages] ■